

ПРЕДИКАТИВНИ КОНСТРУКЦИИ ЗА СЪСТОЯНИЕ: КОРПУСНО ИЗСЛЕДВАНЕ ВЪРХУ БЪЛГАРСКИ И РУСКИ

Цветана Димитрова^а, Валентина Стефанова^б, Мария А. Тодорова^в

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“^{а,б,в},
Българска академия на науките¹

cvetana@dcl.bas.bg^а, valentina@dcl.bas.bg^б, maria@dcl.bas.bg^в

Резюме. Студията разглежда предикативни конструкции за изразяване на състояние в български и в руски език, като представя наблюдения, анализ и обобщения, направени върху колекция от предикативни конструкции за състояние в български и в руски език, ексцерпирана от паралелните българо-руски и руско-български подкорпуси в състава на Националния корпус на руския език.

Ключови думи: *предикативи, състояние, руски език, български език, корпуси*

1. Увод

Студията разглежда клас предикативни конструкции за изразяване на състояние в български и в руски език, за които приемаме, че отговарят на конструкциите за изразяване на семантичния признак ‘състояние’, която Л. Щерба (Щерба / Shterba 1974/1928) определя като категория в руски (напр. *трудно (ми) е, важно(то) (ми) е, жал ми е, срам ме е*).

Обобщенията в текста са направени въз основа на наблюдения и анализ на езиков материал от колекция от предикативни конструкции за състояние в български и в руски език, които са извлечени от паралелните българо-руски и руско-български подкорпуси в състава на Националния корпус на руския език. Езиковият материал е систематизиран въз основа на предварително изготвена класификация на предикативните конструкции в българския език (Тодорова и др. / Todorova et al. 2021a), която проследява следните формални характеристики: клас/подклас на предикатива (съществително, прилагателно/наречие или дума, завършваща на -о, предложна фраза), вкл. морфологична форма на предикатива; копулативен гла-

---

* Цветана Димитрова, Валентина Стефанова, Мария Тодорова. Предикативни конструкции за състояние: корпусно изследване върху български и руски. – В: Св. Коева, Е. Иванова, Й. Тишева, А. Циммерлинг (ред.). *Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 358–384.

<https://doi.org/10.7546/STONTBgRu2022.12>

¹ Благодарим на магистър Александра Ерьомченко от Санктпетербургския държавен университет за полезните коментари и забележки по примерите.

гол; факултативност/облигаторност на местоименната клитика, която изразява експериментер или субект на оценката. Предложена е семантична типология на различни проявления на категорията състояние при предикативните конструкции, изследвани съпоставително с паралелни примери в руски.

2. Предикативни конструкции за състояние

Предикативите за състояние в български представляват специфичен комплекс, включващ следните елементи: спомагателен глагол, име/именна група, задължителна или факултативна местоименна клитика. Морфосинтактично те се отличават със своята синтактична функция (функционират като съставно именно / адиективно / адвербиално сказуемо или като сказуемо определение) и изразяват граматичните категории време и наклонение при отсъствието на синтетични спрегаеми форми (Маслов / Maslov 1981).

Самото езиково явление е назовавано още като „неглаголен предикатив“ (Маслов / Maslov 1981), а предикативната конструкция се определя като комплекс от елементи: копулативен глагол, име (именна група), дума на -о/-е или предлог (предложна фраза) и задължителна или факултативна местоименна клитика (напр. *весел е, весело е, весело ми е*). Неглаголният компонент се отбелязва с различни термини, определяни от обхвата на изследваното явление: по общо – предикатив (Маслов / Maslov 1981), предикативна дума (Бъркалова / Barkalova 1997), и по-конкретно – „безлично-предикативна дума“ (Попов / Popov 1963/1974), безличен предикатив от (втори) тип (Маслов / Maslov 1981), безлично предикативно наречие (Георгиев / Georgiev 1991), безлично-предикативна дума на -о/-е (Бъркалова / Barkalova 1997), предикативно наречие (Кутсаров / Kutsarov 2007), безлична предикативна дума наречие (Лакова / Lakova 2016). Особен интерес предизвикват безличните предикативни конструкции, при които характеристиките на приглаголният предикатив пораждаат многозначни интерпретации. Според С. Георгиев например наречието е преходен етап между прилагателното име и предикатива (Георгиев / Georgiev 1991).

Съставната структура на предикативните конструкции определят различни гледни точки: анализ спрямо глаголният или спрямо приглаголният компонент. Към първите се обособяват две групи: предикативни конструкции, които използват форма на глагола ‘съм’ като копулативен (Бъркалова / Barkalova 1997); и предикативни конструкции, които използват глаголи, „отслабили лексикалното си значение“ (ГСБКЕ / GSBKE 1983: 135) като *явявам се, изглеждам, оказвам се* и др., а към вторите – дали това е ‘неглаголен предикатив’, в който участват: безлични предикативи съществителни като *грехота е, яд ме е, жал ми е* (Маслов / Maslov 1981: 290–293); изречения, съдържащи глагола ‘съм’ и безлично предикативно наречие, най-често за начин, които означават състояние (ГСБКЕ / GSBKE 1983: 394); или ‘безлични именни сказуеми’ (Бъркалова /

Barkalova 1997: 128). Според морфосинтактичните характеристики предикативните конструкции се разделят на лични ‘съставно именни предикативи’ (Бъркалова / Barkalova 1997: 110) и безлични с предикативен компонент, завършващ на -о/-е (Петрова / Petrova 2020 и др.).

В руската изследователска традиция интерпретацията на тези елементи се движи в широки граници от обособяването им като отделна категория (Щерба / Shterba 1974) или отказ от категоризирането им; през предикативни наречия (Шведова / Shvedova 1980: 703) до безлични прилагателни (Мигирин / Migirin 1970; Бабайцева / Babaytseva 1957/2005: 47–68; 1962/2005: 92–95). А. Летучий (Летучий / Letuchiy 2022) разглежда свойствата на конструкциите, определяни в руската изследователска традиция като предикативи, изхождайки от предпоставката, че появата на предикативите се дължи на асиметрията между прилагателните и наречията. Прилагателните се употребяват в атрибутивна и предикатна позиция, докато наречията са адюнкти, като разликата е в това, че ако прилагателното е в предикатна позиция, подлогът или конституентът в подложна позиция трябва да е именна група, докато, ако в предикатната позиция е наречие, в подложната трябва да се появи глаголна група (или изречение). Тези изисквания на съответните лексикални единици не могат да се преодолеят без включването на допълнителни маркери или преобразуване на конституентите (например използването на отименни съществителните), поради което според автора се появява категорията предикатив, която позволява задействането на механизъм, чрез който това преобразуване да се избегне.

Общото и за двата езика множество от предикативи или предикативни конструкции за състояние е обединено от специфични семантични признаци, включващи изразяване на вътрешно състояние или някакъв вид оценка (Рожновская / Rozhnovskaya 1959, Георгиев / Georgiev 1991, Петрова / Petrova 2020). Общото семантично поле, към което принадлежат, се характеризира от „присъствие на обекта в някакво непроменено състояние, което не е резултат от пряко влияние на някого, за определен период от време“ (Циммерлинг / Zimmerling 2010: 549). Обхватът на семантичното поле за състояние е интерпретиран от различни гледни точки и с различна степен на семантични групирания. А. Летучий (Летучий / Letuchiy 2022) например разделя предикативите на два големи класа: предикативи за свойство и предикативи за състояние. Предикативите за свойство функционират като прилагателните – описват признак и отчасти функционират като наречие в предикатна позиция; изреченският актант е подложно изречение; зависимият глагол може да е в несвършен вид и в свършен вид; често управляват дателна именна група; при изреченски актант прилагателното може да присъединява елемента *самое*; няма съответстваща конструкция за тъждество (*Той е X*). Предикативите за състояние са аналогични на безличните глаголи и описват състояние на експериенцера; изреченският актант, ако има такъв, е периферен зависим конституент; зависимият глагол е предимно от несвършен вид; обикновено

не може да управлява дателна именна група; не се среща с елемента *самое*; при някои елементи има съответстваща конструкция за тъждество.

3. Паралелни данни

Сравнението между реализациите на конструкциите в български и в руски е направено въз основа на примери, извлечени чрез заявки от текстовете на български в паралелния българо-руски и руско-български корпус в Националния корпус на руския език². В предишно изследване (Тодорова и др. / Todorova et al. 2021a) върху данни от Българския национален корпус (Коева / Koeva et al. 2012) бяха определени класове предикативи за състояние и типови синтактични структури. Те бяха използвани при ексцерпиране на езиков материал, основан на формалната компонентна структура: копулативен глагол, име/именна група/наречие, задължителна или факултативна местоименна клитика (вж. по-подробно Тодорова и др. / Todorova et al. 2021a). От Националния корпус на руския език, изхождайки от структурите в български, беше извлечен езиков материал от съотнесени българско-руски и руско-български текстове. Чрез поредица от заявки за низове от последователности бяха извлечени примери за употреба на предикативи за състояние в прикопулна позиция от паралелните Българо-руски и Руско-български подкорпуси в състава на Националния корпус на руския език. Двата подкорпуса са първоначално създадени в рамките на Успоредния корпус на руски и български текстове (Гочев / Gochev 2011), който включва текстове от художествена литература (на български и на руски език) в превод: Руско-българският подкорпус включва текстове от руски автори, в оригинал на руски, с българския им превод, а Българо-руският подкорпус – текстове от български автори, на български език, с превода им на руски. Руско-българският подкорпус съдържа два пъти повече текстове и с 30% повече словоформи в двете части от Българо-руския. Чрез заявки в системата на Националния корпус на руския език бяха извлечени над 9000 примера за предикативни конструкции за състояние за български със съответните им паралелни изречения от руски, като 927 примера бяха ръчно избрани за български и техните съответствия за руски бяха верифицирани за руски и класифицирани за целите на настоящото изследване.

Приведените данни обхващат примери с копулативен глагол в сегашно време в български и дателна клитика (предимно) в 1 л., ед.ч., като допълнително се прилагат примери с копулативни глаголи в минало време. Данните от Руско-българския корпус са повече от тези от Българо-руския корпус, което се обяснява с количественото преимущество на текстовете.

---

² Благодарим за верификацията на описанията на проф. Елена Иванова и д-р Анастасия Мосинец.

4. Сравнение между реализациите на конструкциите в български и в руски

4.1. Сравнение, основано на морфосинтактични признаци

Следните морфосинтактичните критерии бяха използвани при сравнението между реализациите на конструкциите в български и в руски:

а. Вид/клас на предикатива: дума, завършваща на -о, която формално може да бъде класифицирана като прилагателно или наречие в предикативна употреба в български и като предикатив в руски (за възможните тълкувания и класификации в руски, вж. и Летучий / Letuchiy 2022) (*студено ми е, ясно ми е*); съществително (*време, мъка*); предложна фраза (*не ми е до смях*); глагол (срв. *Страх ме е сама вкъщи (...)* vs. *Одной дома жутковато (...)*; *Страх ме е.* vs. *Я боюсь.*). Тук казус например възниква при думата *жал*, която в български се класифицира като съществително, неизменяемо, докато в руски се определя като предикатив. Затова и конструкцията *жал ми е*, която не може да се използва без дателната клитика, е групирана заедно с *горецо ми е, болно ми е* и под.

б. Особености на морфологичната форма: наличие (в български) / липса (в руски) на определени форми при думите, завършващи на -о, откъдето може да следва и разлика при формалното класифициране по част на речта на предикативите в някои конструкции в двата езика, срв. *Важно(то) е да влезеш веднъж в професията* vs. *Важно войти в роль*, където конструкцията в руски може да се класифицира като предикатив, докато в български е прилагателно име (а не наречие) поради определеността си, макар тя да е арбитрарна.

в. Разлики при копулативните глаголи: наличие (в български) / липса (в руски) на копулативни глаголи в сегашно време, срв. *На мене ми е интересно да стигна ей там!* vs. *Мне интересно вот куда попасть.*

г. Разлики при изразяването на субекта на състоянието чрез клитични местоимения: наличие (в български) / липса (в руски) на клитични местоимения, които реферират към лицето, за което се отнася състоянието: експериментер или оценяващ ситуацията, срв. *Така няма да ме е страх (...)* vs. *Мне тогда не так будет страшно (...)*.

В резултат от прилагането на посочените критерии върху паралелните българо-руски данни бяха изведени следните морфосинтактични групи.

4.1.1. Лични предикативни конструкции с номинативни елементи – съществително, прилагателно, числително име, местоимение, причастие – в прикопулна позиция се превеждат сравнително последователно и са с най-голяма честота. Копулативният глагол в сегашно време липсва в руския текст. Има при-

мери, в които в руския текст липсва, но в българския текст е преведен в минало време (това зависи от повествователните похвати в текстовете на двата езика). Такъв е примерът в (1.в.).

1.а. – *А альбом хорошенький!* (А. П. Чехов) // – *А албумът е хубавичък!*

б. – *О да! Мне оказана великая честь...* (В.С. Пикуль) // – *О, да! Оказана ми е велика чест...*

в. *Пальцы у него мягкие, пахла чем-то приятным – аккуратный врач...* (А. Н. Рыбаков) // *Пръстите му бяха меки, миришеха на нещо приятно – спретнат лекар...*

Наблюдава се разнообразие, макар и не регулярно, при предаването на свързващите глаголни елементи. В българския текст повечето копулативни глаголи в примерите са производни на *съм/бъда*, но в руския (най-често оригинал) може да има други глаголи.

2.а. *Они стояли радостные, возбужденные...* (А. Н. Рыбаков) // *Те бяха радостни, възбудени (...)*

б. *Ладонь осталась чистой. (...) Когда я видел ее в последний раз, ее ширина была больше двадцати метров.* (А. Н. Стругацкий, Б. Н. Стругацкий) // *Дланта му беше чиста. (...) Последния път, когато го видях, беше широк повече от двацет метра.*

Тези предикативни конструкции за тъждество с прикопулен компонент име и изменения на формите по род и число са с нефиксирана структура и в свободна употреба. Те са и най-многобройни в корпусните данни, така че тук няма да привеждаме количествени показатели.

4.1.2. Предикативните конструкции с безлично-предикативни думи са втори по честота в колекцията от примери. Те се разделят на два подкласа, всеки от които също може да се раздели на допълнителни подгрупи.

4.1.2.1. При предикативните конструкции с безлично-предикативни думи, завършващи на -о/-е, със задължителна дателна местоименна клитика (*мъчно ми е, болно ми е, зле ми е, добре ми е*) като еквивалентна конструкция в руски се среща най-често дума, завършваща на -о (или предикатив), като във (3.а.); има преводни съответствия и с глагол в руски като във (3.б.); както и с прилагателно като във (3.в.). Очакването, че в руски ще има дателно местоимение (или друга дателна именна фраза), не се оправдава – има примери както без, така и с дателно местоимение.

3.а. *Мне с ним хорошо, как дома.* (И. С. Тургенев) // *С него ми е добре, като у дома.*

б. *Еще, признаться, меня вот что печалит: она перед смертью ни разу не вспомнила обо мне...* (М. Ю. Лермонтов) // *И да си призная, още ми е мъчно, че преди смъртта си нито веднъж не си спомни за мене...*

в. *Ты удивлен?* (Л. В. Соловьёв) // *Чудно ти е, нали?*

Тук може допълнително да се прокара разграничение между предикативни конструкции, в които дателната клитика е задължителна (*жал ми е*), т.е. те не се срещат без нея, и такива, в които тя може да се изпусне, с промяна в реферираната ситуация (*горещо ми е vs. горещо е, добре ми е vs. добре е*).

В колекцията от примери конструкциите от първата група се образуват с ограничен кръг предикативни елементи: *жал ми е, мъчно ми е* (в значение на *жал ми е*, а не на *трудно ми е*, което може да се използва и без дателната клитика), *жално ми е, безразлично ми е, драго ми е, съвестно ми е, леко ми е, болно ми е, нервно ми е, угодно ми е*, т.е. това са предикативни думи, които се отнасят само до състоянието на експериенцера. Тук най-често предикативната дума се превежда с подобна предикативна дума – в 55 от общо 63 примера; в останалите има глагол (6 примера) или прилагателно име (2 примера) в руския текст. В руския текст при тези конструкции не е задължително да има експлицитно изразен дателен експериенцер.

Във втората подгрупа предикативният компонент може да се срещне и в определена форма и без дателната клитика, но се променя реферираната ситуация. В колекцията от примери това са конструкции с участието на предикативни думи, които могат да се отнасят както до състоянието на експериенцера (*лошо ми е, известно ми е*), така и да описват ситуацията (срв. *лошо е, известно е*).

4. а. – *Не я тебѣ мучаю, а ты меня, – сказала Ольга Степановна, – пойдѣм, мне холодно.* (А. Н. Рыбаков) // – *Не аз измъчвам тебе, а ти мене – каза Олга Степановна, – да се прибираме, студено ми е.*

б. *Похабная квартирка, – думал пес, – но до чего хорошо!* (М. А. Булгаков) // *Гнѣсно апартаментче – помисли си кучето, – ама колко ми е хубаво!*

Тук допълнително можем да разграничим две различни референтни ситуации, като в едната дателната клитика реферира към оценяващ ситуацията (*Важно ми е*)³, а в другата – към експериенцера, този, който изпитва състоянието, изразено чрез предикативната дума, срв. (4. а.), където *студено е* би означавало

---

³ Тук отделно може да се отдели група конструкции, при които прилагателното е определено и може да се появи дателна клитика: *Важното (ми) е* (в значение на *За мен е важно*, за този тип конструкции вж. Летучий, Джонова / Letuchiy, Dzhonova 2022). Тези прилагателни в конструкциите с дателна клитика могат да се използват и в сравнителна и в превъзходна степен (*По-важното ми е да мисля различно и да не нарушавам основните християнски ценности*, <https://eva.bg/article/14111-Pisna-mi-ot-polozhitelnomislene#.YvdAmXZVxPY> [12.08.2022]). В корпуса обаче не открихме такива примери.

само оценка на ситуацията, в която участва и говорещият (тук допълнително може да се направи разграничение между обективна оценка и субективна оценка на ситуацията, което зависи обаче от семантиката на предикативната дума, т.е. доколко тя може да се използва за обективно описание на ситуацията (*Студено е* = температурата е под определена стойност) или ситуацията може да се опише като такава само от гледната точка на определено лице (*Горещо е*). Изразяването и неизразяването на експериенцера може да е фактор при интерпретацията на някои от конструкциите. В (4.б.) напр. в текста на руския оригинал липсва експлицитен експериенцер, а конструкцията с дателна клитика в превода може да има и значение на оценка (в значение на 'Колко ми е хубаво (моето) апартаментчето', освен референция към емоционалното състояние на говорещия (в значение на 'Колко добре се чувствам в апартаментчето'). В повечето примери в руския текст има експлицитен дателен експериенцер както в (4.а.).

Възможно е в текстовете да се използват различни конструкции, които са плод на преводаческо решение. Няколко примера са приведени в (5.). Устойчивите изрази като този в (5.г.) се превеждат с устойчиви изрази в съответния език.

5.а. – *От страна на мене няма да имате никакви усложнения – казвам аз, понеже очевидно това се иска да кажа. – Драго ми е да го чуя.* (Б. Райнов) // – *Постараюсь не вносить осложнений в нашу жизнь, – отвечаю я, поскольку, очевидно, это от меня хотели услышать. – Мерси.*

б. – *Нет, – Настя ему. – Спасибо, Никанор Иванович, я уж у себя.* (В. Суворов) // – *Не – му вика Настя. – Благодаря, Никанор Иванович, тук си ми е добре.*

в. *Надоела мне моя Матрена, намучился я с фланелевыми штанами, теперь пришло мое времечко.* (М. А. Булгаков) // *На мен моята Матрьона ми е дошла до гуша, не мога да ѝ гледам фланелените кюлоты, искам да ми е хубаво.*

г. – *Очень приятно. Мне как раз на работу сейчас. До свидания.* (В. Суворов) // – *Много ми е приятно. Сега бързам за работа. Довиждане.*

4.1.2.2. При предикативните конструкции с безлично-предикативни думи, завършващи на -о/-е, и факултативна дателна местоименна клитика (*късно (ми) е, рано (ми) е, далече (ми) е*) най-честият еквивалент в руски е конструкция с дума, завършваща на -о (предикатив), със или без местоимение, като в (6.а.). Срещат се и примери с глагол като в (6.б.); както и с прилагателно. Примерите, в които в руския текст има експлицитно изразен дателен експериенцер, са почти двойно повече от тези без експлицитен експериенцер.

6.а. *Затруднительно сказать, хорошо это или плохо.* (А.Н. Стругацкий, Б.Н. Стругацкий) // *Трудно ми е да кажа дали това е хубаво или лошо.*

б. *Понимаю, о черт бы взял их и с колбасой!* (М.А. Булгаков) // *Ясно ми е! О, да ги вземат дяволите заедно с техния салам.*

в. Мне девочка нужна с координацией, с гибкостью, с быстротой движений, с точностью. (В. Суворов) // Нужно ми е момиче с координация, с гъвкавост, с бързина на движенията, с точност.

Различията в морфологичния строеж на двата езика и сравнително свободните структури на подтиповете, включващи местоименна клитика, както по отношение на предикативната дума, така и по отношение на словоредните варианти в български е причина за разнообразието от небуквални – перифрастични и синонимни, варианти при еквивалентните конструкции. Все пак и двата езика предпочитат да използват предикативна дума, като на предикативна дума в българския текст в руския текст отговаря глагол в 25 примера от 248, а в 8 примера стои прилагателно име. Експлицитно изразен дателен експериенцер се наблюдава в двойно повече примери, отколкото са примерите без изразен дателен експериенцер.

4.1.2.3. Като отделен тип тук се описват предикативните конструкции с безлично-предикативни думи, завършващи на -о/-е, при които може да се предполага елипса на копулата (*добре че, жалко че*), тъй като в някои български граматика те се анализират като фразеологизирани (и дори граматикализирани като сложни предлози). Като еквивалент в руските примери не се срещат глаголи (каквито има при останалите безлично-предикативни конструкции). Извлечените примери са 149 (*добре че* – 94; *жалко че* – 52), като еквивалент в руски са предимно думи, завършващи на -о – (7.а.), но има и други изрази – (7.б.–г.).

7.а. Хорошо, вошел медбрат, Коля Степаненко. (Б. Акунин) // Добре че влязъл Коля Степаненко от помощния персонал.

б. на счастье нашлись у меня (Н. А. Островский) // добре, че имах един под ръка

в. Жаль только, ненадолго... (Ч. Айтматов) // Но жалко, че никога не е за дълго...

г. Спасибо, что не двухэтажный автобус. (Б. Акунин) // Пак добре, че не прати двуетажен автобус.

4.1.3. Безличните номинативни конструкции

4.1.3.1. Безличните номинативни конструкции, изразяващи субективност на оценката, със съществително име и задължителна винителна клитика (*страх ме е, яд ме е*), са трети по честота, като компонентният им състав и структура са фиксирани в определена степен. Тук най-честият еквивалент в руски е глагол като в (4.а.). Втори по честота еквивалент е дума, завършваща на -о (предикатив), като в конструкцията може да има или да няма местоимение (в 13 примера липсва местоименен експериенцер) както е в (8.б.) и (8.в.).

8.а. – Я тоже боюсь... – сказал вдруг Сашка. (А. И. Приставкин) // – И мене ме е страх... – каза внезапно Сашка.

б. *потому что одной очень страшно* (Т. Полякова) // (...) *защото ме е страх да стоя сама през нощта*

в. – ... *защото просто яд ме е, като гледам каква апатия ни е вдървила...* (Ал. Константинов) // – ... *что мне прямо противно смотреть на апатию, в которую мы погружены...*

Честият превод на български с конструкция от съществително име, копулативен глагол и задължителна винителна клитика е свързан най-вече с устойчивостта на изрази като *страх ме е* вместо глагола *страхувам се*, *срам ме е* вместо *срамувам се*, *яд ме е* вместо *ядосвам се*, *гнус ме е* вместо *гнуся се* в разговорната реч – голяма част от примерите в колекцията ни са реплики на персонажите от художествени текстове.

4.1.3.2. Безличните номинативни предикативни конструкции, изразяващи неутрална оценка на ситуация от действителността (със съществителни като *срамота*, *грехота*, *чудо*, *грях*), без дателна/винителна клитика, се срещат в 24 примера. Еквивалентът в руски най-често е съществително, както е в (9.а.) – в 11 примера, или предикатив както в (9.б.) – в 9 примера.

9.а. – *Чудо, – согласился товарищ в сверкающих сапогах.* (В. Суворов) // – *Чудо е – съгласи се другарят с излъсканите ботуши.* //

б. *Он вызывал уважение, он благородный человек, и стыдно его огорчать.* (А. Н. Рыбаков) // *Будеше уважение, беше благороден човек, срамота бе да го огорчава.*

4.1.3.3. Безличните номинативни предикативни конструкции, изразяващи неутрална оценка на ситуация от действителността, с факултативна дателна/винителна клитика и съществителни като *време*, *мъка*, се срещат в 17 примера (16 са с *време* и 1 с *мъка*). Еквивалентът в руски най-често е предикатив като в (10.). Съществителното *време* се среща в 4 примера с дателна клитика, реферираща към оценяващия, които в руски имат за еквивалент конструкция с предикатива *пора* и дателно (неклитично) местоимение.

10.а. *Време е да ставаш, Алек...* (П. Вежинов) // *Пора вставатъ, Алек...*

б. *Ну, мне пора... – и я поцеловал О (...)* (Е. И. Замятин) // – *Време ми е... – целунах О (...)*

в. – *Нет, мистер Холованов, мне домой пора.* (В. Суворов) // – *Не, мистър Холованов, време ми е да се прибирам въкъщи.*

Конструкцията *срам ме е* и *жал ми е* имат като съответствия относително свободни перифрастични варианти в руски, които не включват задължително предикатив. Относително по-стабилни в едновременната употреба на предикатив и в изходния език, и в преводното съответствие са конструкциите *срамота е* и *време е*, при които може да се предполага фиксираност или фразеологизираност, т.е. предикативната употреба тук има по-скоро лексикален характер. В руските текстове

дателното местоимение, ако има такава, не е клитично, така че неговият словоред не е ограничен (вж. (10.в.), което допълнително увеличава вариативността.

4.1.4. Предложните предикативни конструкции в колекцията с примери включват предимно (дателна) местоименна клитика. Броят им не е голям – общо 16 примера, като съответствията в руски са предложна фраза както в (11.а.) – 9 примера, или прилагателно както в (11.б.), съществително както в (11.в.), наречие както в (11.г.).

11.а. *На мен не ми е до смях – каза генералът.* (А. Гуляшки) // *Но мне не до шуток, – сказал генерал.*

б. *Да, – говорит, – знаю. Он у нас тут не первый.* (А. Литвиненко) // *Да – казва, – знам го. Не ми е за пръв път да съдя такъв.*

в. *– Ничего, до свадьбы заживет, – сказал он. – Это мне наука.* (А. Р. Беляев) // *– Нищо, ще ми мине – рече той. – Това ми е за урок.*

г. *Но это всё равно, мне не впервой.* (И. С. Тургенев) // *Но все едно, това не ми е за първи път.*

Тук също може да се направи разграничение между конструкции със задължителна дателна клитика, т.е. задължително изразен експериментер (*Не ми е до смях*), и такива, в които наличието и липсата на дателна клитика предопределя и разлика в реферираната ситуация (*Не ми е за първи път* (състояние) vs. *Не е за първи път* (оценка на ситуацията)).

Предложните предикативни конструкции с местоименни клитики имат фразеологизиран характер, както се вижда и от преводните им съответствия, които запазват идиоматичната си семантика.

Структурата и реализацията на извлечените от корпусните данни конструкции отразяват разликите в морфосинтактичните системи на двата езика, т.е. в начините, по които се реализират отношенията между елементите. Тези разлики може да са в основата и на наблюдаваната по-висока честота на случаите, в които в руски имаме глагол, докато в български конструкцията е предикативна, отколкото обратното (независимо че най-висока е честотата на паралелните конструкции с думи, завършващи на -о (или -е)).

4.2. Сравнение, основано на семантични характеристики

Семантичните характеристики на предикативните конструкции са разглеждани в литературата многообразно в зависимост от избора за семантично водещ компонент. Основно се срещат класификации, основаващи се на семантиката на предикативната дума (*влажно, мило, нужно*) (...) или значението се извежда спрямо наличието или липсата на дателна клитика (*студено е – студено ми е*) (Стаменов / Stamenov 2022; Джонова / Dzhonova 2021). Много от значенията се пресичат при посочване на предикативи в даден клас; при други разделението на класове е относително, но трябва да се отбележи, че повечето класификации предлагат час-

точно описание, като за съществени признаци се отбелязват само физиологично, психическо и емоционално състояния или тези за оценка на състоянието.

Ницолова (2008) и Куцаров (1999) отбелязват като най-продуктивни в предикативните конструкции наречия, които завършват на -о/-е, образувани от прилагателни имена. Куцаров (1999) уточнява, че „предикативните наречия се обособяват въз основа на синтактичната характеристика“ (Куцаров / Kutsarov 1999: 354). Конструкции като *трудно е, беше трудно, ще бъде жалко, стана тъмно* и под. показват, че предикативните наречия се свързват с абстрактни глаголи като *съм, бъда, стана* и *ставам* и са семантични компоненти на съставни именни сказуеми.

Тъй като в лингвистичната литература все още няма единомислие за характера на предикативната дума, по-специално в безлично-предикативните конструкции – дали са прилагателни имена, или наречия, при описанието на семантичните характеристики се обръща внимание и на семантичните разделения при наречията в частите, които доближават наречието до елементи на предикатив.

Така например според Русинов (1983) предикативните наречия могат да означават: а) състояние на природата и заобикалящата ни среда: *студено, топло, тихо, горещо, влажно, тъмно, спокойно, уютно, тясно, душно* и др.; например: *Беше тихо*; б) физическо и психическо състояние на човека: *добре, зле, криво, досадно, мъчно, тежко, противно, обидно, опасно, смешно* и др.; в) оценка на състоянието от морално-етична или емоционална страна: *жал, мило, драго, грешно, жарко, весело, еня, приятно* и др.; г) интелектуално състояние или състояние с модална окраска: *чудно, нужно, странно, необходимо, лошо, хубаво, жално*; д) оценка на някакво състояние или положение: *рано, късно, далеко, близо* (Русинов, ГСБКЕ II / Rusinov, GSBKE II 1983: 400–401).

Ницолова (2008), от своя страна, отделя група наречия, които се използват предимно като предикативни думи в главното изречение на сложно съставно изречение, напр. *Вярно е, че Камен е бил в Африка; Грозно е да говориш така; Радостно е, че пак се видяхме*. Тези наречия означават отношението на субекта към съдържанието на изречението или т.нар. *наречия за пропозиционално отношение* и към тях спадат: а) наречия, означаващи когнитивни отношения, свързани с преценка за информираността на субекта относно съобщението, напр. *известно, неизвестно, знайно, очевидно, съмнително, проблематично* и др.; б) наречия, означаващи етични, естетични, религиозни, прагматични и др. оценки на субекта, напр. *грешно, праведно, красиво, грозно, прекрасно, чудесно, отблъскващо, завладяващо, подходящо, неуместно, честно, почтено* и др.; в) наречия за емоционални отношения, напр. *радостно, тъжно, учудващо, стресиращо, възмутително, стряскащо, страшно* и др. (Ницолова / Nitsolova 2008: 449–450).

Два подтипа предикативи са определени от Георгиев (1994) въз основа на семантиката на предикативната дума: предикативи за качествена оценка и предикативи за модална субективност, като всеки от типовете е допълнително разделен на признаци, характерни за употребата на предикативна дума без пряко допълнение. Към предикативите за качествена оценка са посочени признаци като: оценка

с оглед на въздействието на дадени обстоятелства върху човека: *опасно, страшно, добре, зле, тежко, трудно*; впечатление: *Беше странно, Любопитно е да се знае това*; положителност: *хубаво, лошо, харно, несправедливо*; съчувствие: *тъжно, жално*; оценка на значимостта с оглед на количество: *важно, достатъчно, малко* и др.: *По-важното беше да организира работата*. Към предикативитие за модална субективност: за вероятност, възможност и необходимост: *възможно, вероятно, необходимо, немислимо: Не е възможно да се отиде там*; за достоверност, известност, потвърждение: *Вярно е, Ясно, че това е така*; за състояния: природно състояние; шум, тишина, светлина: *топло, горещо, снежно, влажно, хлъзгаво, мразовито, спокойно, мирно, глухо, пусто, светло* и др. за време: *Било вече късно, Ставаше вече късно* (Георгиев, ГСБКЕ III / Georgiev, GSBKE III 1994: 93).

Други две основни значения са определени от Петрова (2020) при предикативните конструкции с безлично-предикативни думи – за вътрешно състояние и за субективна оценка. Към значението за вътрешно състояние авторката отделя две основни разновидности: за физиологично и за психично състояние. Физиологичното състояние се свързва с усещания за жизнения тонус (*лошо ми е, добре ми е*), вкусови и тактилни усещания (*горчиво ми е, влажно ми е*), усещания за органични потребности (*жадно ми е, сито ми е*), усещания за дискомфорт (*тежко/гадно ми е на стомаха*), възприятия към околната среда (*студено ми е, тъмно ми е, задушно ми е*) и др. Психичното състояние най-общо се определя като „гама“ от емоционални преживявания, нагласи и настроения (*весело ми е, приятно ми е, спокойно ми е, готино ми е, тъжно ми е, скучно ми е, тревожно ми е, нервно ми е, напрегнато ми е, притеснено ми е, тъпо ми е, горчиво ми е от думите му, тежко ми е на душата* и др.). Състоянията за субективна оценка са свързани със субективните възприятия на говорещия (*необяснимо ми е, неприятно ми е*), „т.е. основана е на субективни впечатления, потребности, интереси, на лично мнение и преценка“ (Петрова / Petrova 2020: 102–104).

Разглеждайки безлични изречения с предикативна дума, Стаменов (2020) дефинира по-широк обхват на българските предикативни конструкции, изразяващи състояние. Той разграничава „изречения за душевни състояния или качествена и модална оценка, при които е налице самата оценка“ (Стаменов / Stamenov 2020: 103). Предикативи от типа на *опасно, страшно, зле, лошо, тежко, трудно* и под. възприема като оценка на въздействието на дадени обстоятелства върху човека. Според него предикативни думи като: *любопитно, странно, умно* и под. се употребяват в изречения за изразяване на „впечатление като оценка“, а такива като: *хубаво, лошо, срамно, право, несправедливо* и под. изразяват „оценка по линията на положителност или справедливост“ (Стаменов / Stamenov 2020: 103).

Въз основа на наблюдения върху комплементите в изречението Коева (2019) отделя три типа предикати с безлично-предикативна конструкция: предикати за емоционална реакция с експериенцер пряко или непряко допълнение, за обща оценка и предикати за знание. Към първите се включват предикативи от типа *яд ме е, срам ме е, страх ме е/чудно ми е, любопитно ми е, тъжно ми*

е, към вторите – *важно е, тъжно е, радостно е, любопитно е, странно е* и др., а към тези за знание – *известно ми е, ясно ми е* и др. (Коева / Коева 2019: 63).

Джонова (2021) посочва, че конструкциите за състояние са статични предикати, които означават емоция (*страх ме е, грижа ме е, мъка ми е, тъжно ми е, смешно ми е, тъжен съм*), ментално състояние (*известно ми е, ясно ми е, уверен съм*), физиологично състояние или усещане (*гъдел ме е, жегга ми е, студено ми е, вкусно ми е, приятно ми е, гладен съм*) и оценка (*трудно ми е, лесно ми е, нужно ми е*) (Джонова / Dzhonova 2021: 160).

В двустранен експеримент за руски и български език, направен от Цимерлинг (2018) и Иванова (2019), са дефинирани 15 семантични класа за изразяване на състоянието на субекта чрез безлична конструкция, включваща дателна клитика (*Обидно ми е; Радостно ми е*). Класификацията е съставена от 320 предикативни единици, завършващи на –о, ексцерпирани от Българския национален корпус (Коева / Коева et al. 2012): Физически състояния: *задушно ми е; жегга ми е*; Модалност: *невъзможно ми е; позволено ми е*; Емоционално състояние: *обидно ми е; жал ми е*; Морална оценка: *гузно ми е; хак ми е*; Удобство на изпълнението: *удобно ми е; по път ми е*; Уместност/неуместност: *неуместно/нелепо ми е*; Вътрешна потребност: *спешно/потребно ми е*; (Не)съответствие на задачата: *присъщо ми е; по джоба ми е*; Трудност на изпълнението: *тежко/непосилно ми е*; (Не)желание за изпълнение: *по сърце ми е; не ми е до X*; Обща оценка: *непоносимо ми е; супер/ок ми е*; (Не)релевантност: *важно ми е; все едно ми е*; Ефективност: *изгодно / вредно / здравословно ми е*; Сетивни и интелектуални реакции: *съмнително / глупаво / безинтересно / странно ми е*; Параметризуем признак: *шумно / просторно / рано ми е* (Иванова / Ivanova 2019: 177; Цимерлинг / Zimmerling 2018: 58).

Спрямо гореспоменатите теоретични рамки е направена и класификацията, с помощта на която е описна част от събрания материал. Ресурсите, които са използвани като източници за примери, са: едноезикова колекция от примери/изречения за български език, извлечена от Българския национален корпус⁴; две колекции от паралелни българо-руски и руско-български примери/изречения, извлечени от Националния корпус на руския език⁵ – едната, от които е съставена спрямо структурните типове предикативи за състояние, а другата е съставена на база семантично значение на основни безлично-предикативни конструкции.

Таблица 1 представя систематизиран модел за класифициране на безлично-предикативни конструкции в българския език⁶. Съставена е от четири основни

⁴ Българският национален корпус е достъпен на: <http://search.dcl.bas.bg/>

⁵ Националният корпус на руския език е достъпен на: <https://ruscorpora.ru/>

⁶ Класификацията е представена в първоначален вариант в статията „Предикативи за състояние: концепции, класификации и проблеми“ (Тодорова и др. / Todorova et al. 2021б), като в настоящия вариант е прецизирана, разширена и приложена паралелно за български и за руски език.

семантични класа: Състояние, Оценка, Модалност и Знание. Всеки клас включва допълнителни подкласове, например физическо, психическо/емоционално и природно състояние за тематичен клас Състояние, както и описателни подтипове, които подчертават значението на безлично-предикативните конструкции. С други думи, пресичането на различните семантични значения се осъществява от по-широк (тематичен клас) към по-тесен (тематичен подтип) смисъл.

Подкласове	Подтипове	Примери в български	Примери в руски
Тематичен клас – Състояние			
Физическо състояние	за възприятие на физическо/физиологични състояние на човека и усещания за жизнения тонус;	<i>лошо ми е; добре ми е; зле ми е</i> <i>горчиво ми е; солено ми е; сладко ми е</i> <i>влажно ми е; горещо ми е; студено ми е; хладно ми е; тъмно ми е; задушно ми е; шумно ми е</i>	<i>(мне) плохо; (мне) хорошо</i> <i>(мне) жарко; (мне) холодно</i>
	за усещания за вкусови и тактилни усещания; за усещания за телесни потребности; за усещания за дискомфорт;	<i>жадно ми е, сито ми е; вкусно ми е;</i> <i>сънливо ми е; уморено ми е</i> <i>гадно ми е (в устата)</i> <i>тежко ми е (на стомаха);</i>	 <i>(мне) тяжело</i>
Психическо/емоционално състояние	за емоционални усещания;	<i>весело ми е; приятно ми е;</i>	
	психологични усещания	<i>спокойно ми е; скучно ми е; обидно ми е; противно ми е; удобно ми е; криво ми е; досадно ми е; смешно ми е</i> <i>горчиво ми е (огорчен съм)</i>	<i>(мне) горько</i>
	за съчувствие	<i>мъчно ми е, тъжно ми е, жално ми е за някого</i>	<i>(мне) жалко; (мне) грустно</i> <i>(мне) жаль</i>
Природно състояние	за усещания и възприятия за заобикалящата среда;	<i>влажно е; тихо е; горещо е; студено е; хладно е; тъмно е; светло е; задушно е; тихо е;</i>	<i>жарко; холодно; темно; тихо</i>

Тематичен клас – Оценка			
Оценка на външни обстоятелства	оценка на някакво състояние/ положение спрямо параметрични свойства като време, пространство, количество;	<i>рано е, късно е, далеко е, близо е, малко е, тясно е;</i>	<i>рано; поздно; далеко; близко; мало; тесно</i>
Оценка на възприятията на говорещия, породени от външни обстоятелства	за оценка на въздействието на дадени обстоятелства върху човека; лекота на изпълнението; проява на субективните възприятия на говорещия	<i>опасно е; страшно (ми) е; лесно (ми) е; трудно (ми) е; мъчно (ми) е (в значение на трудно (ми) е); неприятно (ми) е</i>	<i>опасно; (мне) страшно; (мне) легко; трудно; (мне) неприятно</i>
	за етични, морално-етични, естетични, религиозни, прагматични и др. оценки на субекта	<i>грешно е; срамно е; красиво е; отвратително е; отблъскващо е; почтено е; несправедливо е мило (ми) е; драго (ми) е; гузно (ми) е</i>	<i>стыдно; (мне стыдно = срам ме е)</i>
	за оценка на впечатление (преценка след нещо преживяно)	<i>любопитно (ми) е, странно (ми) е,</i>	<i>интересно; странно;</i>
	за оценка на съответствие на дадена задача	<i>присъщо ми е, скъпо ми е</i>	
	за оценка на ефикасност;	<i>вредно (ми) е, изгодно (ми) е;</i>	<i>вредно; невыгодно (в отрицателна форма)</i>

Тематичен клас – Модалност (изразява оценката на говорещия към действителността)			
	за вероятност, възможност, необходимост и достоверност; състояние с модална окраска	<i>възможно (ми) е; вероятно е; необходимо (ми) е; нужно (ми) е; немислимо (ми) е;</i> - от модални наречия: <i>естествено (ми) е, сигурно (ми) е, желателно (ми) е</i>	<i>възможно; (мне) нужно; нельзя; надо</i> <i>(мне) желателно (оставатся дома)</i>
	вътрешна потребност (необходимост)	<i>спешно (ми) е</i>	<i>мне (не) к спеху</i>
Тематичен клас – Знание			
	за когнитивна преценка	<i>известно (ми) е; ясно (ми) е;</i> <i>знайно е; очевидно е; съмнително е;</i> <i>проблематично е;</i> <i>чудно (ми) е;</i>	<i>(мне) известно;</i> <i>(мне) ясно;</i> <i>очевидно;</i> <i>(мне) удивително;</i>

Таблица 1. Семантична класификация на безлично-предикативните конструкции

Основна цел на съставянето на подобен тип класификация, както и регистрирането на конструкции с безлично-предикативна дума, изразяващи състояние в конкретни изречения, е да се проследи възможността за съставяне на отделни зависимости при тематичните класове, като се наблюдават представителни предикативни конструкции за всеки тематичен клас.

Физическо и психическо/емоционално състояние са подкласове, които се характеризират с употреба на задължителна дателна клитика в български, която да означава носителя на това състояние. Тя реферира към конкретен субект в изреченията. При паралелните руски примери обаче се забелязва, че такава конструктивна зависимост не е задължителна за изразяване на физическо или психическо/емоционално състояние и съответстващите на български руски предикативни конструкции се срещат както *мне*, така и без местоименен елемент.

12.а. *Сел у окошка, ручки на коленях сложил – хорошо мне так...* (А. Стругацкий, Б. Стругацкий) // *Седнах на прозореца с ръце на коленете – добре ми е така...*

б. *Неужели я больной или это не мне говорят?... Прошептал удовлетворенно: – Вот теперь хорошо. – Больной, вы меня видите?* (Н. А. Островский) // *Нима съм болен, или пък това не се отнася за мене?... Прошепна доволен: – Сега ми е добре. – Болният, виждате ли ме?*

Конструкции от този тип се употребяват и самостоятелно, без да губят значението си, като контекстът на цялото изречение има отношение към определяне на подкласа състояние. Така например: *тежко ми е* в изреченията *Тежко ми е на гърдите, болна съм — каза Петровна.* – за физическо състояние; *На мене самия ми е тежко да се разделя с вас, но няма какво да се прави.* // *Тежко ми е, че нищо не разбираш!* – за психическо състояние, като в последните случаи обикновено се използват с комплемент подчинено че- или да-изречение в български език.

В зависимост от контекста на изречението *горчиво ми е* също може да се срещне в значение на физическо или психическо състояние: – *От хинина ми беше дълго време горчиво в устата...* – за физическо изпитване на горчивия вкус; *Тежко и горчиво ми е на сърцето, когато припомня своите млади и зелени години...* – за психическо/емоционално изпитване на чувство на мъка или скръб, както и *горчиво е*, което изразява оценката на субекта за вкусовите качества. Интересното в тези случаи е, че в руски по-скоро не се срещат предикативи в значение на физическото състояние. Предикативно руското *горький* се употребява като *Горько мне! Горько!*, което на български може да се преведе или с предикат *Огорчи ме!*, или с предикативна конструкция *Горчиво ми е!*. Значението обаче не отнася към вкусово усещане (физическо състояние), а по-скоро определя емоционалното състояние⁷. От друга страна, както беше казано, в български *горчиво* участва и в конструкции, които означават физическото състояние – *горчиво ми е / горчиво е*.

Двата типа състояние може да се изразяват и от предикативните конструкции *удобно ми е / не ми е удобно*. Те са за психическо/емоционално състояние, когато се употребява в значения на ‘не се чувствам добре, нещо ми пречи, притеснява ме’, или за физическо – когато обектът на удобство се изразява с непосредствена употреба на предложна фраза – *„Удобно ми е заради гърба.“* или *„Еднакви новини по всички канали, първосигнални забавни програми, а колкото до филмите, най-удобно му е да си ги гледа на дивиди“*. Оценката на даденото състояние се изразява в конструкция без клитика *удобно е*: *„Столовете са тапицирани, удобно е да се седи на тях.“* Важното тук е, че предикативът изисква предложна фраза или подчинено изречение – срв. *„Вижете колко удобно е мястото за кацане на самолети“*.

⁷ При словоредата *Горько мне!* възклицателното изречение може да има само тълкуване като емоционално състояние, докато *Мне горько* може да означава и физическо, и емоционално състояние. (Благодарим на проф. Елена Иванова за тази забележка.)

В руски тези конструкции следват три модела – с наличие на местоимение *мне* като в (13.а.) и (13.б.) и без местоимение като в (13.в.). Използва се друга лексема – *неловко* при отрицание в (13.г.).

13.а. – *Не, не ми е удобно сама!* — каза Донка. (П. Вежинов) / – *Одной мне неудобно!* – възрази Донка;

б. *С этим протезом мне легче и удобнее...* (А. Н. Рыбаков) // *С тази протеза ми е по-леко и удобно...*

в. *У самых глаз сапог. Потому рассматривать удобно.* (В. Суворов) // *До-сами очите ѝ е ботушът. Затуй ѝ е удобно да го разглежда.* /

г. *Честно говоря, мне как-то неловко за Будаха...* (А. Н. Стругацкий, Б. Н. Стругацкий) // *Честно казано, малко ми е неудобно за Будах...*

Мъчно в значение на ‘който изисква много усилия; трудно’⁸ се употребява и с друга предикативна конструкция като *трудно ми е/трудно е* за български, докато в руски подобни колебания в значението не се наблюдават. Съответно в руски *мъчно ми е/мъчно е* се предава с *Мне трудно (вам ответить...), Трудно (разглядеть в темноте...)*. *Мъчно ми е* може да се предаде в руски и с *жалко*, като в примерите липсва местоимение – вж. (14.).

14. – *Вчера к нам приходил Саша, жалко его,* – сказала Лена. (А. Н. Рыбаков) // – *Вчера у нас идва Саша, мъчно ми е за него* – каза Лена.

Със значение на ‘изпитва мъка, скръб, жал, болка’⁹, при което може да се използва и синонимна предикативна конструкция като *жално ми е*, се срещат и случаи в руски език със съществителното име *жаль* (*жаль мне*).

15.а. *Само ми е жално за твоите младини* — каза той посърнал. (Ив. Вазов) / *Только жаль мне тебя, молодой ведь совсем,* — проговорил он, по-мрачно.

б. *Жаль твою квартирантку, но ты мне роднее и дороже...* (Т. Полякова) // *Мъчно ми е за апартамента ти, но ти си ми по-мила и по-скъпа...*

Общовалидно правило е конструкциите от тези два подкласа да означават оценката на даденото състояние (физическо или психическо), когато се употребяват без дателна клитика, и дават най-обща информация за впечатления или усещания. Петрова (2020) посочва, че оценката е свързана с отношението на говорещия към някакъв факт, основана е на субективни впечатления, потребности, интереси, на лично мнение и преценка. Така например от представените примери се забелязва, че предикативни конструкции с признак за съчувствие,

---

⁸ Речник на българския език: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/мъчно/>

⁹ Речник на българския език: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/мъчно/>

когато се срещат без дателна клитика, изразяват най-обща оценка на състоянието: *жално е, скръбно е, тъжно е, мъчно е*; или *добре е, зле е, вкусно е* – без клитика в значение на оценка на физическото състояние.

В подкласа за **природно състояние** се срещат конструкции без дателна клитика и предимно без подчинено изречение комплемент, а контекстът също не е от значение. Наблюдава се използването на обстоятелствени пояснения за място, време, причина и условие, като предикативните думи в конструкциите може да се определят и като прилагателни имена в кратка форма в ср. р., ед. ч. както за български, така и за руски език.

16.а. – *Ето я вспотел просто. Жарко тут у вас...* (А. Н. Стругацкий, Б. Н. Стругацкий) // – *Просто съм се изпотил. Тук при вас е горещо...*

б. *Холодно сегодня.* (А. И. Солженицын) // *Студено е днеска.*

Предикативните конструкции за **оценка на външни обстоятелства** дават обща представа за време, разстояние и количество, възприемани еднакво от когото и да е, и се употребяват подобно на конструкциите за природно състояние. В български предикативната дума е наречие, а в руските примери предикатив и наречие не могат да бъдат разграничени. В голям процент от случаите се употребяват с обстоятелствени адюнкти.

17.а. – *Тогав да опитаме. – Не, рано е още...* (П. Вежинов) / – *Тогда попробуем. – Нет, еще рано.*

б. – *Пет часов. Как поздно!* (А.Р. Беляев) // – *Пет часът. Колко е късно!*

в. *...но заключае, че там тесно, безобразно и нездорово...* (Ф. М. Достоевский) // *...но явно там е тясно, отвратително и нездравословно...*

Допустими са варианти на конструкциите от този тип с дателна клитика в български, които имат по-скоро разговорен характер. С оглед на изразения експериментер значението се измества, вече обратно на гореспоменатото правило, към психическото/емоционалното състояние или оценката за това състояние – *рано ми е, късно ми е, далеко/далече ми е, близко/близо ми е, достатъчно ми е*. В руски се откриват съответствия само на българското *достатъчно ми е*, като причината вероятно е именно изразяване на значението за психическо/емоционално състояние.

18. *Мне достаточно посмотреть на ее руку...* (Л. В. Соловьёв) // *Достатъчно ми е да погледна ръката ѝ...*

Оценка на възприятията на говорещия, породени от външни обстоятелства, се среща в конструкции с факултативна употреба на дателната клитика и в двата езика. Предимно се използва комплемент подчинено да-изречение за български, като в някои случаи то е задължителен компонент: *страшно ми е весело vs. страшно ми е да гледам от толкова високо.*

Интересното тук е, че руският предикатив *мне стыдно* в български се предава с именна предикативна конструкция *срам ме е*, а като преводен вариант на българското *срамно е* се среща без местоимение *мне*.

При определянето на предикативните конструкции като изразяващи **обща оценка** се придържаме към твърдението на Петрова, че „при липсата на клитика оценката се представя като обща, обективна, като основана на общовалиден критерий (срв. съмнително ми е – съмнително е, невъзможно ми е – невъзможно е). Употребите без клитика отнасят към генеричен субект (т.е. нещо е съмнително или невъзможно за когото и да е)“ (Петрова / Petrova 2020: 101). Подклас обща оценка не е изведен в посочената класификация, тъй като в него влизат основно предикативни конструкции от останалите подкласове, но без изразен с дателна клитика експериенцер.

Модалност е семантичен подклас, за който трудно се намират паралели в двата езика, тъй като повечето съответствия на руските предикативи в български са предимно глаголни форми. Така например *нелъзя мне / мне нелъзя* може да се определи като ‘същинска’ предикативна конструкция в руски, която обаче в български се превежда с модалния глагол *мога*.

19.а. – *Мне нелъзя, мне пора, мне очень нужно...* (Ф. М. Достоевский) / – *Не мога повече, време е, налага ми се...*

б. – *Нелъзя мне, – говорю ему сквозь зубы...* (А. Н. Стругацкий, Б. Н. Стругацкий) / – *Не мога – процеждам през зъби...*

А. Градинарова споменава, че функционален еквивалент на руските модални конструкции с *надо* е българският модален глагол *трябва* (Градинарова / Gradinarova 2017: 55–57). Поради тази причина случаите на предикативни паралели между двата езика са редки.

Знание е семантичен подклас, представен в колекцията от примери от малък брой предикативни конструкции, употребени със или без дателна клитика, при които се предпочита присъединяването на подчинено изречение за изразяване на условието на дадено знание в български. Както посочва М. Стаменов (2021), това са конструкции с наречия за знание, мнение или умозаключение, което стъпва на базата на информация, формулирана с подчинено *че*-изречение: *Известно ми е, че Х. Ясно ми е, че Х.* (Стаменов / Stamenov 2021: 94).

При руските предикативи *мне ясно* и *мне известно* не са редки случаите, които на предикативната конструкция в български съответства глаголна форма.

18.а. – *Сега разбирам, че ти ме мразиш!* (П. Вежинов) // – *Теперь и мне ясно, что ты меня ненавидишь...*

б. *Известно мне, его художник один здесь полюбил, к нему ходить стал, да вот этот случай и подошел!* (Ф. М. Достоевский) // *Зная, че един художник тук го обикнал, започнал да ходи при него, но ето че се случило това!*

Подобен е случаят и с руския предикатив *удивительно*, което, употребено без местоимение, в български се предава с предикативна конструкция *чудно е* или дори *чудно ми е* – вж. (20.а.), докато в комбинация с местоимението *мне* в български се среща глаголна форма като в (20.б.).

20.а. *Просто удивительно, как я еще жив...* (А. Н. Стругацкий, Б. Н. Стругацкий) / *Просто ми е чудно, че още съм жив...*

б. – *Это мне удивительно, – начал он...* (Ф. М. Достоевский) // – *Това ме учудва – започна той...*

Принадлежността на някои от подтиповете към един или друг семантичен клас в предложената семантична класификация може да е относителна, тъй като разглежданото явление има различни нееднотипни прояви, които често са взаимно обвързани, и се основава на индивидуалната преценка на авторите в избора им за принадлежност на определени значения към даден клас. Въпреки липсата на категоричност в някои от случаите, семантичното групиране на наблюдаваните проявления паралелно за двата езика ни дават основание за теоретични обобщения. То позволява да се забележат прилики в двата езика при употребата на предикативи за състояние, при които експериенцерът е ясно изразен, както и сходни синтактични реализации на обстоятелствени адюнкти при представяне на природно състояние или оценка на външни обстоятелства. Различията при семантичните класове, при които паралелната употреба на предикативи в двата езика се срещат рядко, често са свързани с превод на предикативи и предикативни конструкции с глаголни форми.

5. Заключение

Представените наблюденията върху морфосинтактичните съответствия при разгледаните успоредни данни за предикативи в български и руски показват, че при превод се използват както типови съответствия, така и перифрастични варианти и езиковоспецифични функционални съответствия. Най-често срещаната група и с най-често формално съответствие между двата езика са тези на предикативите на *-о/-е* и на предикативите с дативни и винителни местоимения. По отношение на семантиката също бихме могли да направим заключението, че при безличните предикативни конструкции, особено тези със задължителна дателна клитика или изразен експериенцер, представящи семантичните класове Оценка и Състояние с подтиповете за възприятия на физическо/физиологични състояние, психологическо и когнитивно състояние, се наблюдават повече предикативни съответствия между двата езика. Предикативите със съществителни в български се превеждат непоследователно с предикативни съответствия в руски. Независимо от езиковоспецифичните структурни специфики нюансите на значението за състояние на дадена предикативна конструкция (в български)

или предикатив (в руски) се запазва, което е показател за различната степен на лексикализация или граматикализация на предикативните изрази в единия или в другия език. Възможностите за трансформиране и перифразирание на предикативите и предикативните конструкции в двата езика с глаголна форма е показател за синтактичния характер на явлението. Употреба на предикатив и в изходния език, и в преводното съответствие се наблюдава при конструкциите, за които са характерни фиксираност или фразеологизираност, т.е. предикативната употреба има по-скоро лексикален характер.

Благодарности / Acknowledgments

Изследването е извършено по проекта *Онтология на ситуациите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски*, подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ в рамките на конкурса „Проекти по програма за двустранно сътрудничество – България – Русия 2019 – 2020 г.“, Договор No. КП-06-РУСИЯ / 23 от 2020 г.

This research is carried out as part of the project *Ontology of stative situations – linguistic modeling. A contrastive Bulgarian-Russian study* funded by the Bulgarian National Science Fund under the Programme for Bilateral Cooperation, Bulgaria – Russia 2019 – 2020, Grant Agreement No. КП-06-РУСИЯ 23 from 2020.

Цитирана литература / References

- Barkalova 1997: Бъркалова, П. *Българският синтаксис – познат и непознат*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. (Barkalova, P. *Balgarskiyat sintaksis – poznat i nepoznat*. Plovdiv: UI „Paisiy Hilendarski“.)
- Georgiev 1991: Георгиев, Ст. *Българска морфология*. Велико Търново: Абагар. (Georgiev, St. *Balgarska morfologiya*. Veliko Tarnovo: Abagar.)
- Georgiev, GSBKE III 1983: Георгиев, Ст. Безлични изречения. – В: *Граматика на съвременния български книжовен език. Т. 3. Синтаксис*. София: Изд. на БАН. (Georgiev, St. *Bezlichni izrechenia*. – In: *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. T. 3. Sintaksis*. Sofia: Izd. na BAN.)
- Gradinarova 2017: Градинарова, А. А. *Очерки по сопоставителному синтаксису болгарского и русского языков*. София: Изток-Запад. (Gradinarova, A. A. *Ocherki po sopostavitel'nomu sintaksisu bolgarskogo i russkogo yazykov*. Sofia: Iztok-Zapad.)
- GSBKE III 1983: *Граматика на съвременния български книжовен език. Т. 3. Синтаксис*. София: Изд. на БАН. (Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. T. 3. Sintaksis. Sofia, Izd. na BAN.)
- Dzhonova 2021: Джонова, М. Синтактично описание на предикативите за ментално състояние. – В: *Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie*, Vol. 10, с. 76–113. (Dzhonova, M. *Sintaktichno opisanie na predikativi za mentalno sastoyanie*. – In: *Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie*, Vol. 10, pp. 76–113.)
- Ivanova 2019: Иванова, Е. Дативно-предикативные конструкции в болгарском национальном корпусе. – В: *Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Научни трудове*. Т. 57, кн. 1, сб. А, 2019 – Филология, с. 174–188. (Ivanova, E. *Dativno-*

- predikativnye struktury v bolgarskom natsional'nom korpuse. – In: *Plovdivski universitet „Paisiy Hilendarski“*. Nauchni trudove. T. 57, kn. 1, sb. A, 2019 – Filologia, pp. 174–188.)
- Коева 2019: Коева, Св. Комплементите в български. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 14 – 15 май 2019 г.)*. София: Изд. на БАН, с. 57–69. (Коева, Sv. Komplementite v balgarski. – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 14 – 15 may 2019 g.)*. Sofia: Izd. na BAN, pp. 57–69.)
- Kutsarov 2007: Куцаров, И. *Теоретична граматика на българския език: Морфология*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. (Kutsarov, I. *Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik: Morfologiya*. Plovdiv, UI „Paisiy Hilendarski“.)
- Lakova 2016: Лакова, М. По някои проблеми на синтаксиса на съвременния български език. – В: *За словото – нови търсения и подходи Юбилеен сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Емилия Пернишка*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 272–283. (Lakova, M. Po nyakoi problemi na sintaksisa na savremenniya balgarski ezik. – In: *Za slovoto – novi tarseniya i podhodi Yubileen sbornik v chest na chl.-kor. prof. d.f.n. Emilia Pernishka*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 272–283.)
- Letuchiy 2022: Летучий, А.Б. Предикативы в системе русских признаковых слов – наречий и прилагательных. – В: *Вестник Томского государственного университета. Филология*. No 76. с. 105–147. (Letuchiy, A.B. Predikativy v sisteme russkikh priznakovykh slov – narechii i prilagatel'nykh. – In: *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya*. 2022. № 76. pp. 105–147.)
- Maslov 1981: Маслов, Ю. С. *Грамматика болгарского языка*. Москва. (Maslov, Yu. S. *Grammatika bolgarskogo yazyka*. Moskva.)
- Nitsolova 2008: Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. (Nitsolova, R. *Balgarska gramatika. Morfologiya*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.)
- Petrova 2020: Петрова, Г. Безлични предикативно-дативни конструкции в българския език. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2020)*. Т. 1. София: Изд. на БАН, с. 100–106. (Petrova, G. Bezlichni predikativno-dativni konstruktсии v balgarskia ezik. – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsia na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 2020)*. Т. 1. Sofia: Izd. na BAN, pp. 100–106.)
- Попов 1963/1974: Попов, К. *Съвременен български език. Синтаксис*. София: Наука и изкуство, 1974. (Popov, K. *Savremenen balgarski ezik. Sintaksis*. Sofia: Nauka i izkustvo, 1974.)
- Rozhnovskaya 1959: Рожновская, М. Г. Безличные предложения в современном болгарском литературном языке. – В: *Вопросы грамматики болгарского литературного языка*. Москва: Академии наук СССР. с. 379–432. (Rozhnovskaya, M. G. Bezlichnyye predlozheniya v sovremennom bolgarskom literaturnom yazyke. – In: *Voprosy grammatiki bolgarskogo literaturnogo yazyka*. Moskva: Akademii nauk SSSR. pp. 379–432.)
- Rusinov, GSBKE II 1983: Русинов, Р. Наречие. *Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. 2. Морфология*. София: Изд. на БАН. (Rusinov, R. Narechie. *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. T. 2. Morfologiya*. Sofia: Izd. na BAN.)

- Stamenov 2020: Стаменов, М. *Тръпникът търпи и тръпне. Лексикални значения, аргументни структури, надежни рамки и синтактични конструкции за изразяване на семантичната роля Тръпник/Експериментер* (под печат). (Stamenov, M. *Trapnikat tarpi i trapne. Leksikalni znacheniya, argumentni strukturi, padezhni ramki i sintaktichni konstruktсии za izrazuyavane na semantichnata rolya Trapnik/Eksperientser* (pod pechat)).
- Stamenov 2021: Стаменов, М. Конструкцияте с предикативи за психически състояния в българския език – номенклатура и диференциални характеристики. – В: *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*, 2021, Vol. 10. (Stamenov, M. Konstrukcii s predikativi za psihicheski sastoianiya v balgarski ezik – nomenklatura i deferencialni priznaci. – In: *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*, 2021, Vol. 10.)
- Stamenov 2022: Стаменов, М. Принос към семантичната характеристика на предикативите за вътрешни преживявания със субект в дателен падеж. – В: *Български език. Приложение*, 69, 2022, с. 351–366. (Stamenov, M. Prinos kam semantichnata harakteristika na predikativite za vatreshni prezhivyavaniya sas subekt v datelen padezh. – In: *Balgarski ezik. Prilozhenie*, 69, 2022, pp. 351–366.)
- Тодорова et al. 2021a: Тодорова, М., Ц. Димитрова, В. Стефанова. Изследване на границите на предикативи за състояние в български. – В: *Съпоставително езикознание*, XLVI (2021), № 4, с. 21–46. (Todorova, M., Ts. Dimitrova, V. Stefanova. Izsledvane na granitsite na predikativite za sastoyanie v balgarski. – In: *Sapostavitelno ezikoznanie*. XLVI (2021), № 4, pp. 21–46.)
- Тодорова et al. 2021b: Тодорова, М., В. Стефанова, Ц. Димитрова. Предикативи за състояние: концепции, класификации и проблеми. – В: *Проглас*, кн. 2, с. 215–228. (Todorova, M., V. Stefanova, Ts. Dimitrova. Predikativi za sastoyanie: kontseptсии, klasifikatsii i problemi. – In: *Proglas*. kn. 2, pp. 215–228.)
- Zimmerling 2010: Циммерлинг, А. В. Именные предикативы и дативные предложения в европейских языках. – В: *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: По материалам ежегодной Международной конференции „Диалог“*, Вып. 9 (16). Москва: Изд-во РГГУ. с. 549–558. (Zimmerling, A.V. Imennyye predikativy i dativnyye predlozheniya v yevropeyskikh yazykakh. – In: *Komp'yuternaya lingvistika i intellektual'nyye tekhnologii: Po materialam yezhegodnoy Mezhdunarodnoy konferentsii «Dialog»* Вып. 9 (16). Moskva, Izd-vo RGGU. pp. 549–558.)
- Zimmerling 2018: Циммерлинг, А. Предикативы и предикаты состояния в русском языке. – В: *Slavistična revija*, 1(66). с. 45–64. (Zimmerling, A. Predikativy i predikaty sostoyaniya v rusском yazyke. – In: *Slavistična revija*, 1(66), pp. 45–64.)
- Shterba 1974 (1928): Щерба, Л. О частях речи в русском языке. – В: *Языковая система и речевая деятельность*. Москва. с. 74–100. (Shterba, L. O chastyah rechi v rusском yazyke. – In: *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nosty*. Moskva, pp. 74–100.)
- Babaytseva 1957/2005: Бабайцева, В. В. Структура распространенных предложений с безлично предикативными словами в современном русском языке (без инфинитива). – В: *Ученые записки Кабардино-Балкарского государственного университета*. Нальчик, 1957. вып. 2. с. 77–94. (Цит. по: Бабайцева, В. В. *Избранное. 1955 – 2005: Сборник научных и научно-методических статей*. Под ред. проф. К.Э. Штайн. Москва Ставрополь: Издательство СГУ, 2005. с. 47–68) (Babaytseva, V. V. Struktura rasprostranennykh predlozheniy s bezlichno predikativnymi slovami v sovremennom

- russkom yazyke (bez infinitiva). – In: *Uchenyye zapiski Kabardino-Balkarskogo gosudarstvennogo universiteta*. Nal'chik, 1957. Vyp. 2. pp. 77–94. (Cit.: Babaytseva, V. V. *Izbrannoye. 1955 – 2005: Sbornik nauchnykh i nauchnometodicheskikh statey*. Pod red. prof. K.E. Shtayn. Moskva Stavropol': Izdatel'stvo SGU, 2005, pp. 47–68.)
- Babaytseva 1962/2005: Бабайцева, В. В. Лексикограмматические свойства слов на о в некоторых синтаксических конструкциях. – В: *Русский язык. Диалектология. Methodika. Uchenyye zapiski*. Orel, 1962. Tom XXI. Vyp. VI. s. 77–81. (Cit. po: Бабайцева, В. В. *Izbrannoye. 1955 – 2005: Sbornik nauchnykh i nauchnometodicheskikh statey*. Pod red. prof. K.E. Shtayn. Moskva Stavropol': Izdatel'stvo SGU, s. 92–95) (Babaytseva, V. V. *Leksikogrammaticheskiye svoystva slov na o v nekotorykh sintaksicheskikh konstruktsiyakh*. – In: *Russkiy yazyk. Dialektologiya. Metodika. Uchenyye zapiski*. Orel, 1962. Tom XXI. Vyp. VI. pp. 77–81. (Cit.: Babaytseva, V. V. *Izbrannoye. 1955 – 2005: Sbornik nauchnykh i nauchnometodicheskikh statey*. Pod red. prof. K.E. Shtayn. Moskva Stavropol': Izdatel'stvo SGU, pp. 92–95.)
- Shvedova 1980: Шведова, Н.Ю. (гл. ред.). *Русская грамматика. Т. I. Фонетика, фонология, ударение, интонация, словообразование, морфология*. Москва: Наука. (Shvedova, N. Yu. (ed.). *Russkaya grammatika. T. I. Fonetika, fonologiya, udarenie, intonatsiya, slovoobrazovaniye, morfologiya*. Moskva: Nauka.)
- Migirin 1970: Мигирин В. И. Категория состояния или бессубъектные прилагательные? – В: *Исследования по современному русскому языку*. Москва, с. 150–157. (Migirin V. I. *Kategoriya sostoyaniya ili bessub'yektnyye prilagatel'nyye?* – In: *Issledovaniya po sovremennomu russkomu yazyku*. Moskva, pp. 150–157.)
- Letuchiy, Dzhonova 2022: Летучий, А., М. Джонова. Дателно допълнение или предложна фраза при предикативите в руския и в българския език – конкуренция и специфики. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2022)*. Коева, Св., М. Стаменов (съст.). София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 235–247. (Letuchiy, A., M. Dzhonova. *Datelno dopalnenie ili predlozhna fraza pri predikativite v ruskiya i v balgarskiya ezik – konkurentsia i spetsifiki*. – In: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsiya na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 2022)*. Koeva, Sv., M. Stamenov (eds.) Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 235–247.)

**Predicative constructions and State Semantics: a corpus study
on Bulgarian and Russian**

Tsvetana Dimitrova^a, Valentina Stefanova^b, Maria A. Todorova^c
Institute for Bulgarian Language Prof. Lyubomir Andreychin,
Bulgarian Academy of Sciences
cvetana@dcl.bas.bg^a, valentina@dcl.bas.bg^b, maria@dcl.bas.bg^c

Abstract

In this study we examine predicative constructions expressing State Semantics in Bulgarian and Russian. The observations, analyses and generalizations are made on the basis of a collection of predicative constructions describing states in Bulgarian and Russian excerpted from the parallel Bulgarian-Russian and Russian-Bulgarian subcorpora of the Russian National Corpus.

Keywords: *predicatives, State Semantics, Russian language, Bulgarian language, corpora*

Tsvetana Dimitrova
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod Blvd., Bl. 17
Sofia, 1113 Bulgaria
cvetana@dcl.bas.bg
<https://orcid.org/0000-0002-8972-435X>

Valentina Stefanova
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod Blvd., Bl. 17
Sofia, 1113 Bulgaria
valentina@dcl.bas.bg
<https://orcid.org/0000-0003-3334-2050>

Maria A. Todorova
Institute for Bulgarian Language
Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod Blvd., Bl. 17
Sofia, 1113 Bulgaria
maria@dcl.bas.bg
<https://orcid.org/0000-0001-5866-7180>